



Iz tužnih dana crkvene povjesti.

Piše: O. Ambroz Bačić O. P.

1. Za vrijeme svog opstanka crkva je katolička mnogo teških kušnja morala da okusi! Jedna između najtežih i najopasnijih bez sumnje bila je ona koncem četrnaestoga a početkom petnaestoga vijeka. Nikada, ni prije ni poslije, nije bio uzdrman njezin ustroj kao kroz vrijeme zapadnog crkvnog raskola, koji upravo spada u ono razdoblje.

Kroz ono razdoblje crkva je bila razdijeljena na dva, da pače na tri velika tabora. Svakom od onih tabora na čelu stajao posebni papa i svaki od njih tvrdio, da je on zakoniti nasljednik sv. Petra na rimskoj stolici. Vjernici podijeljeni na dvije, odnosno na tri strane, nijesu se znali snaći ni uočiti, gdje je istina, gdje li pravi papa; pak otud nestalnost, smutnja, nered. S druge strane krivovjersstvo naokolo ponosno podizalo glavu, prijetilo uništenjem crkvi i iskorjenjem njezine nauke. Dugotrajnost raskola povećavaše svakim danom u crkvi zlo i nevolje, ugrožavaše njezin opstanak.

Nagomilavanje zala i nevolja dodijalo svakomu. Duhovi se počeli naokolo obazirati, kako da ih odstrane, kako da raskol ukinu. Nego mnogi pri ovom poslu udariše stranputicom, i ako možda njihove namjere bijahu dobre. Ne obazirući se na sv. Pismo, na crkovnu predaju, na staru i neprekidnu katoličku nauku, baciše u pogibelj i monarhični ustav crkve i primat rimskog pape. I tako starim zlima nadoddoše nova. Uzvitla se bura ljudskih strasti, podigne se oluja krivih nazora, nastala za crkvu još veća pogibelj nego prije!

Ovo žalosno stanje crkve potraja četrdeset godina; mnoga se zla uvriježiše, kojih kobni upliv očuti se i kroz buduće vijekove! Napokon na konstancijskom saboru bi otklonjen crkovni raskol, a na 11. novembra 1417. crkva zadobi opet svog jedinstvenog poglavicu, kojega svi priznaše za pravog i

zakonitog papu. — Tako uprav ove godine svrši se peta stogodišnjica, odkad se je ovaj epohalni događaj zbio. Ova zgoda nutka nas, da se i mi malko ove godine pozabavimo onim žalosnim razdobljem crkvene povjesti.*

2. Pitanjem o zapadnom raskolu crkve učenjaci odvajkada su se bavili. Još za vrijeme istog raskola mnogi su ga ispitivali i proučavali; pak to proučavanje proslijedi kroz vijekove sve do naših dana. Uzrok ovog zanimanja jest taj, što zapadni raskol ne samo duboko zasijeca u crkovni i politički život onoga doba, nego još u sebi sadržaje sjeme mnogih budućih zamašitih događaja, pak tko ih želi potpuno shvatiti, treba da posegne i za ispitivanjem zapadnog crkvnog raskola. — Naravno mnogim istraživaocima manjkala je objektivnost, osobito onima, koji su za vrijeme raskola živjeli. Opojeni posebnim nazorima o ustroju crkve i primatu rimskoga pape, napose pak zaneseni stranačkim duhom, nije im bilo lako uočiti istinu, a još manje priznati krivnju, ako je bila sa njihove strane. Manjkavost objektivnosti osobito se je pokazivala kod francuskih povjesničara, napose kod onih XVII. vijeka. Dakako sad su se stvari promijenile! U zadnje vrijeme učenjaci osobitim marom stadoše nanovo istraživati ovo razdoblje; pak i ako mnoga historička pitanja onoga doba još nijesu posve riješena, ipak rezultat je bio veoma povoljan. Međutim strasti su se umirile, novi spomenici, koje stariji povjesničari nijesu poznavali, izidoše na vidjelo, pak je nama sad mnogo lakše uočiti povjesničku istinu i dati objektivan sud o onim događajima.

Samo se po sebi razumije, da je literatura o zapadnom crkovnom raskolu tijekom vremena postala velika. Izvan je okvira moje radnje, da ovdje navedem i sami popis glavnijih izvora i pisaca, te su se ovim predmetom bavili: pak zato navodim samo u bilješci izvore i djela, iz kojih sam za svoju radnju ponajviše crpio:¹ druga pak djela, za kojima sam kad i kad posegnuo, navadam na dotičnim mjestima.

* Žalimo, što ne mogosmo minule godine 1917. objelodaniti ovu radnju. Op. uredništva.

¹ Raynaldus, O., *Annales ecclesiastici*. T. XVII., ab anno 1378 usque ad annum 1417. Coloniae Agrippinae 1694.

Mausi, J. D., *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*. T. XXVI.—XXVIII. Venetiis 1784.—1785.

Ciacconius, A. O. P., *Vitae et res gestae Pontificum Romano-*

I.

Boravak rimskih papa u Avignonu, — sjeme zapadnog crkavnog raskola.

1. Nenaravni boravak rimskih papa u Avignonu od 1305. do 1377. godine mnogo jada i nevolja bijaše nanio vječnom gradu. Kroz ono doba Rimom bijaše zavladao opća nesigurnost, a krvave stranačke borbe bijahu na dnevnom redu; grad bijaše skoro opustio. Divne rimske crkve postadoše tako zapuštene, da su ovce travu pasle u bazilikama sv. Petra i sv. Ivana u Lateranu, dok drevni spomenici većinom bijahu porušeni ili drugamo odnešeni; dapače mnogo remek-djelo bačeno bi u vapnenicu za pravljenje vapna! — Nije dakle čudo, ako na povratku Grgura XI. iz Avignona u Rim bijaše zavladao izvanredno i neopisivo veselje; onog dana, — a to je bilo upravo na 17. januara 1377. godine, — izgledalo je, da veselju i radosti Rimljana ne će biti ni kraja ni konca.²

Nego boravak rimskih papa u Avignonu — ili kako nekoji kaže »avignonsko sužanjstvo«,³ — ne bijaše samo nanijelo dosta jada gradu Rimu i cijeloj Italiji, nego zadade još i teških rana i samoj katoličkoj crkvi. Dok su pape stolovali u Avignonu, nesamo da je popustila crkvena stega i udomile se mnoge

rum et S. R. E. Cardinalium... ab Augustino Oldoino S. J. recognitae. T. II. Romae 1677.

Hefele, C. J., Conciliengeschichte. Bd. VI.² Freiburg 1890. — Bd. VII. Freiburg 1874.

Bauer, R. S. J., Das grosse abendländische Schisma, u »Stimmen aus Maria Laach«, I. (1871.) 332—344. — Geschichte des Auflehnung gegen die päpstliche Auctorität, u istom časopisu I. 479.—498., II. (1872.) 187.—203., 338.—354.

Hergenröther, J., Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte, Bd. II.² Freiburg 1885.

Pastor, L., Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters. Bd. I. Freiburg 1886.

Salembier, L., Le grand Schisme d'Occident. Paris 1902.

² Reumont, A., Geschichte der Stadt Rom. Bd. II. (Berlin 1867.) 986.—87.

³ Izraz — »avignonsko sužanjstvo«, — kojim nekoji označuju boravak rimskih papa u Avignonu, pristran je i ne odgovara posve historičkoj istini, i ako se s druge strane ne da zanijekati djelomična odvisnost nekih avignonskih papa od francuskog dvora. — Sr. Pastor, 54 sqq.

zloporabe, nego i sam papinski ugled spade sa svoje prijašnje visine. Povratkom Grgura XI. vraćalo se je u Rim papinstvo ne više onako moćno i veliko, kao što je bilo u trinaestome vijeku prije prenosa rimske stolice iz Rima u Avignon. Uzrok smanjenju papinskog ugleda kroz ono doba bio je politički upliv francuskog dvora na nekoje pape, koji stolovali u Avignonu. Onaj upliv uzbudio je kod nekih drugih naroda nepovjerenje prema papama i uslijed toga umanjio se i njihov ugled. Nu glavni uzrok umanjenja ugleda i papinske vlasti kroz ono doba bila je ljuta borba, koju su nekoji avignonski pape morali voditi proti njemačkom kralju Ljudevitu Bavarcu. Za vrijeme vladanja Ivana XXII. (1316.—1334.) ona borba bijaše postigla svoj vrhunac, ali potraja i poslije Ivanove smrti. Dok se je ona borba vodila, papinski neprijatelji ništa nisu propustili, a da vlast rimskoga pape ne umanje, dapače i u blato bace. Neke učenjaci, koji bijahu prigrllili stranu Ljudevita Bavarca i svoje pero stavili u njegovu službu, kroz ono doba s osobitim nastojanjem pobijahu vlast i ugled pape. Vilim Occam,⁴ Ivan iz Janduna, Marsilije iz Padove⁵ i još nekoji drugi u svojim djelima iznižeše onda takove nazore o ustroju crkve i o papinskoj vlasti, da oni nazori do onda nesamo bijahu nečuveni, nego bijahu i sasvim heretični, ali ipak nađoše odziva kod nekih njihovih savremenika i ne ostadoše bez upliva na buduće here- tike kao Viklifa, Husa, Luthera i Kalvina.

2. Osim hrdavih posljedica, koje gori spomenusmo, bo- ravak rimskih papa u Avignonu donese sa sobom i jedno drugo

⁴ Vilim Occam, O. M. pripadaše skrajnjoj stranci Minorita u pitanju evanđeoskog siromaštva, pak s toga dođe u sukob sa rimskim pa- pama, pribjegne Ljudevitu Bavarcu i stane braniti njegovo stanovište. Kaže se, da je rekao Ljudevitu: »Brani ti mene mačem, a ja ću tebe perom.« Osim filozofskih i teoloških djela, sastavi još i nekoja djela, crkveno-po- litičkog sadržaja, u kojima razlaže svoje nazore o odnošajima crkve i dr- žave. — Sr. Silbernagel, Occams Ansichten über Kirche und Staat, — u »Histor. Jahrbuch der Görres-Gesellschaft«, VII. (1886.) 423.—33.

⁵ Ivan iz Janduna (Joannes de Janduno) i Marsilije iz Padove (Marsilius Patavinus) bijahu profesori pariške univerze, skupa sastaviše djelo: »Defensor pacis, seu dictiones vel II. 3 adversus usurpatam romani pontificis jurisdictionem«. Njihove heretične nauke o ustroju crkve osudi Ivan XXII. na 23. oktobra 1327. — Sr. Denzinger, H., Enchiridion Symbolorum. n. 494 sqq. ¹⁰ Friburgi 1913.

zlo, a to je bilo sjeme budućeg crkvnog raskola. — Crkva katolička po svome zvanju i prama zadaći, koju joj opredijeli njezin božanstveni Utemeljitelj, nije svojina nijednog naroda, ne pripada nijednoj narodnosti, ona je internacionalna, prama svima narodima goji istu ljubav i istim materinskim srcem sve obuhvaća: — ona nije i ne može da bude narodna, već jedino sveopća, katolička. Kako je pak crkva po svome zvanju katolička, tako je katolička i njezina uprava. Uprava crkve ne pripada nijednom narodu, ne može da bude narodna, već jedino katolička, sveopća. Nego za vrijeme stolovanja rimskih papa u Avignonu narodni elemenat u upravi crkve izbije preveć na površinu. Pape, koji za vrijeme avignonskog boravka upravljahu crkvom, bijahu isključivo svi Francuzi, zbor kardinala u ogromnoj većini bijaše obično sastavljen od samih Francuza; pak tako isto i kod drugih grana crkvene uprave opažase se pretežnost francuska. — Ovakovi odnošaji u crkvi bijahu nenaravni, pak s toga mnogi avignonski papa htio je da doskoči ovom zlu svojim konačnim povratkom u Rim, u naravno središte katoličke crkve. Ali da izvedu ovu svoju nakanu, ili nijesu imali dostatno odvažnosti, ili su im se opirali odlučno ne samo francuski kardinali, nego još više i sam francuski dvor. Prevlast, koju Francuzi bijahu stekli, i nadalje oni je namjeravahu držati, pak zato iz petnih žila opirahu se svakom odlasku papa iz Francuske. Nu napokon Grgur XI. (1370.—1378.), zadnji avignonski a uopće i francuski papa, moljen i nago-voren, bilo rječju, bilo pismima sv. Katarine Sijenske, Domimikanke,⁹ odluči se, da ostavi Avignon i da se konačno povrti u Rim. Ovoj njegovoj odluci uporno se opiraše kralj francuski Karlo V., opirahu se francuski kardinali, opiraše se pak, opiraše

⁹ Sv. Katarina Sijenska, »jedan od najčudnovatijih pojava svjetske povjesti« (Pastor), zarana prigrlila treći dominikanski Red; pak i ako je bilo »prosto dijete jednog mastilca iz Sijene i oskudnom izobrazbom providena, ipak njezin upliv na političke odnošaje Italije kroz ono doba bio je velik. Bila je neuka pučka kći, ali ipak putem svojih uzvišenih listova, koje je ona u pero kazivala, postane klasična spisateljica prije još nego je i pisati znala.« (Weiss). Osobitim je žarom ljubila crkvu i njezinog glavara, rimskog papu, kojega je nazivala »slatkim Kristom na zemlji«; pak zato i Hase o njoj reče, »da nije možda u ljudskim grudima srce nikada vjernije kucalo za crkvu i papinstvo od njezina.« Osobitim je načinom bila pri ruci i Grguru XI. i Urbanu VI.

se i sama njegova tijesna rodbina, dapače i sami njegovi roditelji: otac i majka. Nego on slijedeći samo glas svoje savjesti, usprkos tolikim zaprekama i poteškoćama, na 13. septembra 1376. ostavi Avignon i na 17. januara 1377. prisprije u vječni grad.

Povratkom Grgura XI. u Rim prestane u istinu tako zvano »avignonsko sužanjstvo«, ali kobno sjeme raskola već je bilo bačeno; francuski dvor čeka samo zgodnu priliku, kako bi opet uz Francusku privezao rimsku stolicu; a na tu priliku ne će dugo čekati, — francuski će mu je kardinali pružiti.

II.

Izbor Urbana VI. i njegova zakonitost.

1. Poslije svoga povratka iz Avignona u Rim Grgur XI. nije živio dugo; već na 27. marta buduće godine 1378. preseli se u vječnost. Iza njegove smrti u Rimu nastaje velika napetost: budući je izbor pape osobitim načinom zanimao Rimljane. Dugo izbivanje papa iz Rima neugodnim iskustvom bijaše ih poučilo, kako je Rimu bez pape, pak s toga sad se bojahu, da novim papom ne bi se opet povratila ona neugodna vremena. U strahu dakle, da ne bi bio izabran papa, koji bi opet svoju stolicu prenio u Avignon, još prije izbora gradske vlasti zamoliše kardinala, da bi u budućem izboru izabrali za papu jednog Rimljanina ili barem Talijana. — Zbor kardinala, koji je imao izabrati novoga papu, bio je onda sastavljen od 23 kardinala, od kojih 6-torica bijahu još u Avignonu; jedan se je međutim kao legat nalazio u Toskani; druga pak 16-torica bili su nazočni u Rimu. Prije svoje smrti Grgur XI. bijaše sve točno odredio za budući izbor,⁷ pak s toga ona 16-torica kardinala mogli su namah stupiti u konklave i izabrati novog papu, a da ne čekaju svojih ostalih kolega. Od 16 nazočnih kardinala u Rimu, jedanaest je bilo Francuza, četiri Talijanaca i jedan Španjolac. Ne čekajući dakle svojih kolega, već prama vlasti i uputama, koje im bijaše Grgur podao, na 7. aprila 1378. stupiše u konklave u Vatikanu za izbor novoga pape.

Kardinali već prije nego stupiše u konklave, ne bijahu ni najmanje složni, koga da izaberu. Talijanski kardinali željeli

⁷ Ciacconius, 595. sq.

su, da novi papa bude Talijanac, naprotiv Francuzi htjeli su, da bude Francuz; nu ovi zadnji među sobom opet su bili podijeljeni: jedni su hotjeli, da bude limuzinac, a drugi nijesu htjeli nipošto na to pristati.⁸ I tako zbog ove nesloge, koja je vladala u kardinalskom zboru, izgledalo je, da će konklave dugo trajati; nego izvanjske okolnosti, koje naskoro nastadoše, pospješiše izbor.

Poslije nego kardinali stupiše u konklave, odaslanici pojedinih rimskih gradskih okružja dođoše u Vatikan i obnoviše opet prijašnju molbu, moleći, da budući papa bude Rimljanin, ili Talijanac. Međutim i prije i za vrijeme konklava narod se bijaše počeo sakupljati oko Vatikana, pak rogoboriti i zahtijevati, da novi papa bude Rimljanin.⁹ Galama prosljedi i preko noći, a tek pred zoru drugoga dana počne popuštati. Ove razne zgođe učiniše, da se kardinali požuriše sa izborom novog pape, tako da već sutradan, na 8. aprila, prije podne izbor padne na Bartolomeja Prignano, nadbiskupa grada Bari u Apuliji. Bartolomej Prignano bio je vrlo poznata ličnost cijelom kardinalskom zboru; već od mnogo vremena živio je u Avignonu i u rimskoj kuriji obnašao mnoge važne i visoke časti: a jer je bio podanik kraljice napuljske, bio je smatran polak Talijanac a polak Francuz, pak tako bio je u tijesnim prijateljskim odnošajima i sa Francuzima i sa Talijancima. U konklavu on nije bio prisutan, pak s toga kardinali ga pozvaše, da bi do njih došao.

Izbor novog pape kardinali namah ne proglasiše puku, kako je bio običaj; a pošto je moglo izgledati, kao da su ga izabrali pod utiskom pučkog meteža, poslije podne opet se sastadoše na izbor i ponovno izabraše za papu istog Bartolomeja Prignano. Usto prodre na polje glas, da je izabran novi papa, pak s toga narod htjede, da sazna i vidi, tko je. Pomutnjom imena i provalom puka u konklave nastade veliki metež; kardi-

⁸ Između sedam francuskih papa, koji su stolovali u Avignonu, trojica su bili limuzinci, (Limousin, sredovječna pokrajina u srednjoj Francuskoj); Klement VI., Inocent VI. i Grgur XI. Kardinali, koje bijahu kreirali ovi pape, većinom su bili ili članovi njihovih obitelji, ili njihovi zemljaci. Sr. Salembier, 36.

⁹ Osobito su vikali: Romano lo volemo. o Italiano. Romano. Romano!

nali se prepadoše; a jer ne bijahu izabrali Rimljanina, kako je puk želio, da izbjegnu njegovoj srdžbi, nagovoriše kardinala sv. Petra, Franja Tibaldeschia, rodenog Rimljanina, da se on prestavi puku kao novoizbrani papa, pak ga istodobno i zagrunuše papinskim plaštom. Puk, koji bijaše u konklave provalio, zanosom pozdravi tobožnjeg papu ter uz poklike radosti i veselja počne mu iskazivati svoje poklone. Nego dok starcu kardinalu puk iskazivaše svoje poklone, on se stade otimati i u vas glas vikati: »Ja papa nijesam; drugi mnogo dostojniji od mene izabran je za papu: papa je Bartolomej Prignano, nadbiskup Barski.« — Međutim kardinali upotrijebiše ovu zgodu, pak brže bolje pobjgoše iz konklava i sakriše se nekoji u tvrđi sv. Anđela, nekoji u gradu, a nekoji opet pobjgoše izvan grada. Nego kad ih sutra dan gradske vlasti uvjeriše, da izbor Bartolomeja Prignano nije bio neugodan puku, povratiše se nanovo u Vatikan i sastavši se sa novoizabranim, upitaše ga, da li se prima visoke časti, na koju bijaše izabran. On, pošto ga kardinali uvjeriše, da je njegov izbor bio kanoničan, primi se ponudene časti i nazove se *Urbanom VI.* Tek što se Urban VI. bijaše primio papinske časti, njegov izbor bi najavljen narodu i po običaju bi ustoličen u crkvi s. Petra. Malo dana poslije, biva na sam Uskrs, 18. aprila, okrunjen uz veliko slavlje u prisustvu svih kardinala, koji se u Rimu nalažahu, mnogih stranih velikaša i mnogobrojnog naroda.

2. Iz činjenica, koje gori navedosmo, jasno ističe, da je izbor Urbana VI. bio zakonit; pak s toga već na početku svi priznavaju njegovu zakonitost i vrijednost. I najprije sami kardinali, koji bijahu izbor obavili, ne dvoje ni najmanje o kanoničnosti i vrijednosti istoga; pak zato slobodno i svojevolljno sudjeluju ustoličenju i krunidbi Urbanovoj. Pismom upravljenim na cara Karla IV. i na cijelo kršćanstvo to isto potvrđuju.¹⁰ Dan poslije papine krunidbe, na 19. aprila, izvještaju kardinale, koji bijahu u Avignonu ostali, da su na 8. istoga mjeseca slobodno i jednoglasno izabrali za papu Bartolomeja Prignano, nadbiskupa iz Baria, koji je sebi nadjenao ime Urbana VI., pak da su istog papu na dan Uskrsnuća Gospodinova svečano i uz veliko slavlje i radost naroda okrunili u bazilici poglavice

¹⁰ Raynald. ad a. 1378. n. 18.

apostola.¹¹ Pak jer ni najmanje ne dvoje o kanoničnosti Urbana izbora, već ga drže za pravog i zakonitog papu, kroz tri mjeseca skoro ne prestaju od njega pitati i primati, bilo za sebe, bilo za druge osobe, tolike duhovne milosti i povlastice. — Sa njihove strane kardinali iz Avignona ne kasne priznati Urbana VI. za papu, pak mu zato na 24. junija pišu i svoje poklone izrazuju; suviše u Avignonu izvisuju njegov grb, a čuvaru tvrde sv. Anđela u Rimu naređuju, da istu tvrđu preda Urbanu VI., kako to bijaše Grgur XI. odredio prije svoje smrti odnosno na svoga nasljednika.¹² — Još prije nego kardinali iz Rima bijahu pisali svojim kolegama u Avignon, jedan ukućanin (familiaris) kardinala Petra de Luna (budućega protupape), koji skupa sa svojim kardinalom bijaše u konklavu, na 11. aprila 1378. bijaše pisao pismo jednom svom prijatelju u Avignon te ga izvijestio o cijelom tijeku izbora. U pismu se izrječito kaže, kako su kardinali izabrali za papu Bartolomeja Prignano, nadbiskupa Barskoga, čovjeka oprezna i velikog znanja, iskusna u duhovnim i svjetskim stvarima. O nezakonitosti izbora u cijelom pismu nema govora.¹³ — Tako isto i u pismu florentinskog kardinala,¹⁴ što ga upravi na svoga nekadašnjega učitelja Ivana de Pistoris, u kojemu mu javlja izbor Urbana VI., nema spomena ma bilo o kakvoj nezakonitosti; naprotiv i ondje se kaže, kako su kardinali po nadahnuću Duha sv. jednoglasno izabrali za papu Bartolomeja Prignano.¹⁵ I tako bilo zvanično bilo privatno kardinali odmah iz početka priznavahu zakonitost i valjanost izbora, koji bijahu obavili.

¹¹ «... luciferi nescientis occasum, ut pie credimus, radiis illustrati, circa illam diem horam, qua Spiritus ille paraclytus in sanctorum discipulorum corda descendit; ad personam Reverendi in Christo Patris, Domini Bartholomaei Archiepiscopi Barensis, viri utique magnorum meritorum, claritate conspici et multiplicium virtutum lampade refulgentis, libere et unanimiter direximus vota nostra, eum ad celsitudinis apostolicae speculam concorditer evocantes; et hanc nostram evocationem seu electionem in conspectu maximae christianae plebis multitudinis nunciantes...» — Raynald, ad a. 1378. n. 19.

¹² Raynald, ad a. 1378. n. 24. — Salembier, 49.

¹³ Hefele, VI. 746.—48.

¹⁴ Petar Corsini jedan između četvorice talijanskih kardinala.

¹⁵ Hefele, VI. 748.—49.

Kako su pak kardinali namah iz početka bili uvjereni o zakonitosti izbora Urbana VI., tako su isto to tvrdili i najglasovitiji pravници onoga doba, i to baš onda, kad kardinali malo mjeseca poslije počеше otpadati od istoga pape. Ivan a Lignano, profesor na univerzi u Bologni, još u augustu iste godine brani zakonitost Urbanova izbora; pak opet poslije u posebnom traktatu dokazuje zakonitost i valjanost istoga.¹⁶ — Glasoviti kanonista, Baldus de Perusio, i on posebnim spisom dokazuje proti odmetničkim kardinalima, da je izbor Urbanov, koji oni obaviše, bio kanoničan.¹⁷ — Opće uvjerenje o zakonitosti izbora Urbanova dokazuje i to, što pri njegovu okrunjenju bijahu nazočni, ne samo kardinali, kako gori vidjesmo, nego i mnogi knezovi i velikaši, a da nikomu ne dode sumnja o njegovoj nezakonitosti. Zbog česa i sama napuljska kraljica namah ga priznade zakonitim papom, obeća mu svoj posluš i obdari ga tolikim darovima.¹⁸ Također drugi velikaši i knezovi Italije i iz daljega namah posije Urbanova okrunjenja dolazahu u Rim, da mu se poklone i važne poslove s njime utanače.¹⁹

III.

Kardinali ostavljaju Urbana VI. i izabiru protupapu Klementa VII.

1. Vidjeli smo, da su kardinali već na početku i rječju i tvorom priznavali izbor Urbanov slobodnim i kanoničnim; vidjeli smo također, da su oni Urbana VI. već iz početka priznavali pravim i zakonitim papom; pak kako je onda došlo do toga, da oni isti kardinali, koji bijahu Urbana izabrali, nakon malo mjeseca stadoše uporno tvrditi, da izbor njegov nije bio slobodan, ni kanoničan, pak s toga da on nije ni pravi ni zakoniti papa? Kako je došlo do preloma između pape i kardinala? Kako je nastao raskol?

Već smo gori spomenuli, da su se mnoga zla bila uvlačila u crkvu za vrijeme boravka rimskih papa u Avignonu; između

¹⁶ Raynald, ad a. 1378. n. 30. sqq. i na koncu istog sveska 510.—28.

¹⁷ Raynald, ad a. 1378. n. 36. sqq.

¹⁸ Raynald, ad a. 1378. n. 46.

¹⁹ Sr. izvještaj Kristofora iz Piačence, poslanika Ludovika Gonzage, Pastor, 636, Anhang 12.

kojih zala nije bilo zadnje ni raskošno življenje, kojem se bijaše podao jedan dio klera ne samo nižega nego i višega. Ovo zlo sv. Katarina Sijenska crta nam bolnim riječima ovako: »Prelati i pastiri crkve svojom oholosti, lakomosti, svojom nečistoćom u duši od pastira postali su razbojnici duša. Oni vide, kako pakleni duhovi grabe duše onih, koji su im bili povjereni, a ipak za to se ne brinu ni najmanje, a to sve radi toga jer su postali vukovi i prodavaoci božje milosti. Oh, kako je žalosno gledati, da oni, koji bi morali biti uzori svojevoljnog siromaštva, žive u takom raskošju, sjaju i ispraznostima tisuću puta gore, nego da u svijetu žive. Da, mnogi svjetovnjaci zasramljuju ili svojim uzornim i svetim životom.«²⁰ — Urban VI. bijaše bezprijeborna i stroga života, neprijatelj svake zloporabe i simonije, s toga netom stupi na prijestolje, stade velikom revnošću odstranjivati tolike ljage, koje opažao je u crkvi. Da lakše svome cilju dođe, najprije počne da reformira one, koji se nalažahu na papinskom dvoru. Ali revnosti Urbanovoj manjkala je zlatna krepost razboritosti; k tome ne posjedovao je ni dosta ni blagosti, ni lijepog načina. Njegovo postupanje mnogo puta bijaše strogo, kad i kad naprasito i bezobzirno. Ove njegove nedostatke dobro je poznavala sv. Katarina Sijenska, pak s toga smijernim ali odlučnim riječima opominjala ga je na umjerenost: »Pravednost bez milosrđa«, — ovako mu je pisala, — »više je nepravednost nego pravednost. Radite Svoje stvari pravom mjerom; neumjerenost više škodi, nego koristi; što radite, radite blagim i mirnim srcem. Za ljubav Propetoga ukrotite malko te Svoje naprasite porive, na koje Vas Vaša narav potiče. Obuzdajte narav krepošću.«²¹

Katarinine opomene ne vrijediše mnogo; nego i u javnim konsistorijima često puta bez milosrđa žigosaše javne mane nazočnih prelata pak i samih kardinala. Samo je po sebi shvatljivo, da ovakovo Urbanovo postupanje nije moglo biti milo ni prelatima ni kardinalima; pak s toga nakon nekoliko mjeseci već se je mogla u Rimu opaziti struja, koja ni najmanje nije bila Urbanu naklona, i koju je oobito sačinjavao francuski element.

²⁰ Tommaseo, N., Le lettere di S. Caterina da Siena, ridotte a miglior lezione e in ordine nuovo disposte con proemio e note. Vol. III. 159. — kod Weiss, I. B., Weltgeschichte, VI.³ (1891.) 620.

²¹ Tommaseo, l. c. IV. 163., — kod Weiss, l. c. 624.

Doduše da su kardinali bili opojeni pravim duhom crkvnim, da su bili požrtvovniji, da im je više stojao na srcu interes crkve, oni bi bili lako podnijeli svaku Urbanovu odurnost i ne bi se bili dali tako lako zanijeti od svojih strasti: ali oni su već bili preveć zaraženi svjetskim duhom, i suviše manjkalo im je živog interesa za crkvu i prave ljubavi prema njoj. S toga kad ono papa prosljedi, da žigoše njihove mane, usplamti njihovo samoljublje, odurnost i protivnost porodi se u njihovim srcima proti njemu.²² Ova protivnost poraste još više, kad papa odlučno odbije njihov zahtijev, da se naime papinski dvor opet prenese u Francusku,²³ čiji premještaj iz Avignona u Rim francuski kardinali nijesu mogli ni pregoriti, ni zaboraviti. Naravno je, da je u ovakovim prilikama imalo doći do sukoba između Urbana VI. i njegovih kardinala; s toga ovi zadnji nijesu drugo čekali nego zgodnu priliku, kako da Rim ostave i da se Urbana riješe. — Tek što u Rimu započese vrućine, nekoji kardinali pod izlikom zdravstvenih razloga, Urbanovim dopustom početkom maja ostaviše Rim i otiđoše u grad Anagni; njihov primjer domala naslijediše i ostali francuski kardinali, tako da polovicom junija papa se vidje okružen još samo sa četiri talijanska kardinala.

2. Francuski kardinali i ako se u Anagni osjećahu slobodniji, da dadu oduška svome negodovanju i protivnosti prema Urbanu VI., ipak i od onamo prosljediše priznavati ga zakonitim papom i tražiti od njega nekoje milosti.²⁴ Međutim oni bijahu već zapodjeli tajne dogovore sa francuskim dvorom, pak ove dogovore prosljediše i iz Anagnia, davajući tako oduška ne samo negodovanju proti Urbanu VI., nego i izjavljujuć, da nijesu bili slobodni pri izboru istoga, pak s toga da i njegov izbor nije bio kanoničan. — Francuski dvor, koji nije mogao također da pregori odlazak papa iz Avignona, i koji je nastojao, da se opet čim prije papinska stolica povrati u Francusku, objeručke prihvatiti ovu zgodu i bez oklijevanja stavi se na stranu kardinala.²⁵ Kardinali osokoljeni obećanom pomoći francu-

²² Raynald, ad a. 1378., n. 25.

²³ Raynald, l. c.

²⁴ Raynald, ad a. 1378., n. 28. — Hefele, VI. 784.

²⁵ Raynald, ad a. 1378., n. 42. — Hefele, VI. 784.

skog kralja Karla V. postadoše smjeliji; njihovo ponašanje prema Urbanu VI. postane sada drzovitije, dapače dušmansko. Naskoro okružise se oružanim četama i u isto doba nekoji od njih stadoše širiti tvrdnju, da Urbanov izbor nije bio kanoničan, jer kad su ga ono u aprilu izabrali, nijesu bili ni najmanje slobodni; sve što su onda učinili, učinili su pod pritiskom smrtnog straha sa strane rimske svjetine, s toga da je sad potrebit novi papin izbor. Ovu svoju tvrdnju kardinali iz Anagnia javiše Urbanu VI. istodobno pozivljući ga, da bi k njima došao na novi izbor, namjerom dakako, da ga na ovaj način prisile na odreku i tako da ga se riješe.

Urban VI. ne pristane na poziv kardinala, ali im ipak djelomice otide u susret. U Anagni pošalje tri talijanska kardinala, koja mu bijahu još vijerna ostala, pozivljući ih, da dođu k njemu na raspravljanje u Tivoli, kamo poslije i on bijaše otišao.²⁶ Ponudu Urbanovu francuski kardinali ne samo odbiše, nego malo poslije učiniše još smjeliji korak; iz Anagnia upraviše mu pismo, u kojemu govorahu, da je rimska stolica ispražnjena, on da nije pravi papa već odmetnik i izopćenik, koji jedino može da dobije oprostjenje, ako se svojevóljno odreče papinske časti.²⁷ Ovo pismo Urbana kosne, no ipak ne prekinu dogovore sa odmetničkim kardinalima. Posredovanjem triju talijanskih kardinala predloži im, da se pitanje njegova izbora riješi na sveopćem crkovnom saboru. Međutim otpali kardinali svečanom izjavom od 2. augusta iz Anagnia proglašise Urbanov izbor nevaljalim;²⁸ a talijanski kardinalima izjaviše, da pitanje o izboru Urbanovu ne može se iznijeti pred sveopći crkovni sabor zbog tog jednostavnog uzroka, što se sad ne može sveopći sabor sazvati, pošto nema pape.²⁹ Na 29. augusta upraviše proglas na cijelo kršćanstvo, u kojemu tvrdahu, da Urban VI. nije pravi papa već nametnik i izopćenik, pak zato da je rimska stolica ispražnjena.³⁰ A da pak

²⁶ Hergenröther, 629.

²⁷ Hergenröther, 630.

²⁸ Glasovita njihova »Declaratio«, — sr. Hefele, VI. 729. sqq.

²⁹ Raynald, ad a. 1378., n. 43. — Hergenröther, 630.

³⁰ Hefele, VI. 798. — Hergenröther, 630. — Raynald, ad a. 1378., n. 48. sqq.

osamljeni ne bi ostali, istodobno nastojahu raznim načinima pritegnuti na svoju stranu što više jakih privrženika. I zbilja, osim francuskog kralja, domaća pritegnuše k sebi i njegova brata vojvodu Ljudevita Anžuvina; nakon malo na njihovu stranu stavi se i napuljska kraljica, koja se međutim bijaše posvadila s papom Urbanom VI. — Napokon da budu slobodniji u svome odmetničkom pothvatu, na 27. augusta preseliše se u Fondi, grad u napuljskom kraljevstvu, i staviše se pod zaštitu grofa Honorata Gajetania, osobnog neprijatelja papina. I tako se brzim korakom sve više približavahu svome crnome cilju, — potpunom raskolu.

Od onog kobnog koraka već prije nastojaše ih odvratiti i sam car Karlo IV., ali uzalud! Uzaludno također bilo je dokazivanje tolikih učenih ljudi, — kako smo gori vidjeli, — da je izbor Urbanov bio kanoničan. Uzalud i starac kardinal Tiberdeschi, koji do smrti Urbanu VI. ostade vjeran, na smrtnoj postelji izjavi zakletvom, da je izbor Urbanov bio zakonit.³¹ Uzalud i sv. Katarina Sijenska bijaše pisala kardinalu Petru de Luna, kojega je još iz Avignona poznavala, i koji joj se je činio, da je najmiroljubiviji: »Čujem, da je između namjesnika Kristova i njegovih učenika nastao razdor; moja je bol prevelika, jer se strašim, da ne dode do raskola. Oh, zaklinjem vas neprocijenjenom krvi Spasiteljevom, ne dije lite se od vašeg poglavara i od istine. Sve drugo, rat, sramota, nevolje čine mi se ništa napram raskolu.«³² Sve je uzalud bilo! — Možda savjeti, koje je Katarina već na početku Urbanu VI. davala, da bi bili koristili, da ih je papa namah poprimio i u djelo stavio, ali sad je već bilo prekasno. Ona je naime papi s jedne strane predlagala, da navijesti križarsku vojnu proti nevjernicima, da se tako duhovi smire i sjedine; s druge pak strane svjetovala ga je, da pomnoži kardinalski zbor sa drugim kreposnim i vrijednim muževima, koji bi upliv drugih kardinala oslabili i umanjili.³³ Na prvi Katarinin predlog papa ne bijaše pristao; jer je cijenio, da vrijeme nije bilo

³¹ Raynald, ad a. 1378., n. 41.

³² Capececiatro, A., Geschichte der hl. Katharina von Siena und des Papstthums ihrer Zeit. Nach der 3. Aufl. des italienischen Originals frei übersetzt vom Franz Conrad, Würzburg (1873.), 209.

³³ Hergenröther, 630. — Raynald, ad a. 1378. n. 44.

shodno za križarsku vojnu; drugi savjet prihvati, ali kad je već bilo kasno. Na 18. septembra 1378. on doduše pozove u kardinalski zbor 29 novih kardinala;³⁴ ali ovo imenovanje nije bilo više u stanju, da zaustavi raskolnički korak odmetničkih kardinala. — Francuski kardinali iz Fondia bijahu već k sebi pritegli i ona tri talijanska kardinala, pak stupiše u konklave i za papu izabraše kardinala Roberta Ženevskog, koji si nadjene ime Klementa VII. I tako protupapa bijaše stvoren i raskol bijaše gotov. (Nastavit će se.)

³⁴ E u b e l, C., Hierarchia catholica mediæ ævi. Monasterii (1898.) 22. — H e r g e n r ö t h e r, 631. — Eubel stavlja imenovanje kardinala na 28. septembra.

